

İSLÂM TARİHİ VE MEDENİYETİNDE ŞANLIURFA

“Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa”

İSLÂM TARİHİ VE MEDENİYETİNDE ŞANLIURFA
“Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa”

شانلي أورفا في التاريخ و الحضارة الإسلامية
“أورفا في المراجع والوثائق العثمانية”

“Şanlıurfa in Islamic History and Civilization”
“Şanlıurfa in Ottoman Documents and Sources”

Editörler

Prof. Dr. Kasım Şulul
Prof. Dr. Murat Akgündüz
Yrd. Doç. Dr. Ömer Sabuncu
Arş. Gör. Selim Yılmaz
Arş. Gör. Havva İslam Çelik
Arş. Gör. Mahmut Sabuncu

Şanlıurfa Valiliği
Türk Tarih Kurumu
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Şanlıurfa İl Müftülüğü
İslam Tarihçileri Derneği
Ensar Vakfı Şanlıurfa Şubesi

İSLÂM TARİHİ VE MEDENİYETİNDE ŞANLIURFA
“Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa”

شانلي أورفا في التاريخ و الحضارة الإسلامية
“أورفا في المراجع والوثائق العثمانية”

“Şanlıurfa in Islamic History and Civilization”
“Şanlıurfa in Ottoman Documents and Sources”

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları:
İslâm Tarihi Ve Medeniyetinde Şanlıurfa: "Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa"
ISBN: 978-975-7113-61-4

Tarih: 29 Aralık 2017

Kapakta yer alan Osmanlıca logo Hattat Mustafa Kaçar'a aittir ve açılımı:
"İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa"dır.

Bu kitap 10-12 Mart 2017 tarihinde Şanlıurfa'da düzenlenen II. Uluslararası İslâm Tarihi ve Medeniyetinde Şanlıurfa: "Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa Sempozyumu" bildirilerden oluşmaktadır.

Onur Kurulu

Faruk ÇELİK (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı)

Güngör Azim TUNA (Şanlıurfa Valisi)

Nihat ÇİFTÇİ (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Başkanı)

Prof. Dr. Refik TURAN (Türk Tarih Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Ramazan TAŞALTIN (Harran Üniversitesi Rektörü)

Tertip Heyeti

Suphi ÇİÇEK (Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat ve Kütüphaneler Şube Müdürü)

Prof. Dr. Kasım ŞULUL (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü Başkanı-Tertip Heyeti Başkanı)

Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı)

Prof. Dr. Mehmet ŞEKER (İslâm Tarihçileri Derneği Başkanı)

Doç. Dr. Mehmet Emin ÜNER (Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Ömer SABUNCU (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı)

İlim Danışma Heyeti

Prof. Dr. Abdurrahman ACAR (Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Âdem APAK (Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Ahmed Ayesh Albder al Husini (Ümmü'l-Kura Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmed Nasry (University Hassan II, Casablanca, Morocco)

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa DEMİRCİ (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa FAYDA (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nesimi YAZICI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Rıza SAVAŞ (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Seyfettin ERŞAHİN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Şefaattin SEVERCAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Ziya Kazıcı (Sebahattin Zaim Üniversitesi)

Prof. Moulay El Mustapha Lhend (University Hassan II, Casablanca, Morocco)

Doç. Dr. Abulvahap YILDIZ (Harran Üniversitesi)

Doç. Dr. Alnura AZİZOVA (Khazar Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan Basri ÖCALAN (Uludağ Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet AKBAŞ (Mardin Artuklu Üniversitesi)

Doç. Dr. Mahmut ÇINAR (Gaziantep Üniversitesi)

Dr. Halid Abdulkadir el-CÜNDİ (Lebanese University)

Dr. Hassan NOUR (Faculty of Art - Sohag University – Egypt)

Dr. Muhammed Adil (Turkish-Arab Institute for Strategic Studies)

Dr. Zahraa Hameed Halil el-BAHRÂNÎ (Faculty of Art - Sohag University – Egypt)

Bilim Sekreteryası:

Yrd. Doç. Dr. Ömer SABUNCU

Koordinasyon Sekreteryası:

Zekiye DEMİRKOL

Abdullah BUCAK

Ahmet SÖZEN

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM: İLİMLER, ÂLİMLER, MEDRESE VE DEVLET KURUMLARI

Osmanlı Dönemi Urfa Medreseleri ve Tedrisat Hayatı	9
Osmanlı Dönemi Urfa Medreselerinde Fıkıh Eğitimi.....	17
Nâbî'nin Tıp ve Fen Bilimlerine Bakışı -Hayriyye Örneği-	27
Tahir b. Nebi er-Ruhâvî ve İlmî Çalışmaları	48
Tanzîmât'tan Cumhuriyet'e Urfa Belediyesi'nin Hukuksal Teşekkülü	75

İKİNCİ BÖLÜM: EDEBİYAT

Urfalı Nâbî ve Hac Seyâhatnâmesi: Tuhfetü'l-Harameyn.....	92
Nabî'nin Siyer-i Veysi Zeyli'nde Yer Alan Manzum Parçalar	99
Fâik Mahmud Dîvânî'nda Zamaneden Şikâyet	109
Kürkçüzâde Osman Remzi'nin Tarih Ve Edebiyat Dergisindeki Mektup Ve Şiirleri.....	129
Zaza Edebiyatında Bir Mihenk Taşı: Molla Osman Efendi ve Zazaca Mevlidi	147

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: VAKIF VE VAKFİYELER

Urfa'da Kadın Vakıfları.....	153
Osmanlı Döneminde Urfalı Hayırsever Kadınlar	159
Sanat Tarihi Araştırmalarında Vakfiyelerin Önemine Dair Şanlıurfa'dan İki Örnek: İbrâhimiye Ve Rahîmiye Medreselerinin Vakfiyeleri	167
18. Yüzyıl Başlarında Yusuf Paşa Vakfinin Ruha Şehir Hayatına Sosyal Ve Ekonomik Katkisi	189
Sosyolojik Olarak Vakıf Medeniyeti ve Urfa'da Bulunan Rıdvaniye Medresesi ve Mescidi Vakfisi'nin Değerlendirilmesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SOSYAL VE DİNÎ HAYAT

Osmanlı Mahkeme Kayıtlarına Göre Urfa'da Hukuku İlgilendiren Olaylar	211
205 Numaralı Şer'iyeye Sicili'ne Göre Urfa'nın Sosyo-Kültürel Açından Değerlendirilmesi	235
(دراسة في ضوء السالنامات العثمانية) 1908 – 1890 الحياة الثقافية في لواء اورفه في العهد العثماني	246
Osmanlı Belge ve Kaynaklarında (Salnâmelerinde) Urfa/Ruha'da Sosyal ve Dinî Hayat	267
Salnâmelere Göre Urfa'da Dinî Cemaatler (Adnan Demircan - Ömer Aras)	279
Tasavvufî Teşkilat Ahîliğinin Urfa'daki Tarihî Seyri Ve Etkileri	305

BEŞİNCİ BÖLÜM: BİYOGRAFİLER

İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivinde Yer Alan Urfalı Müftü, Müderris ve Kâdılar/Nâibler	325
Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Urfalı Memurlar	337
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Emniyet Teşkilatında İz Bırakmış Urfa Doğumlu Polisler ...	353

ALTINCI BÖLÜM: MİMARİ VE SANAYİ

Vakıf Kayıtlarına Göre Ruhâ Kazası'nda Günümüze Ulaşmayan Camiler (17-19. Yüzyıllar)...	374
Birecik Ulu Camii	375
Urfa Mevlid-İ Halil (Dergâh) Camii Haziresindeki Mezar taşları Süslemeleri	405
Osmanlı Devleti İdaresinde Birecik'te Gemi İnşası Ve Birecik Tersanesinin Önemi (17. ve 18.Yüzyıllar)	422
فن السجاد في منطقة الرها وما حولها في العصر العثماني	445

YEDİNCİ BÖLÜM: COĞRAFYA-İSKÂN

Osmanlı Kayıtlarına Göre Urfa Şehir Merkezindeki Yer İsimleri Üzerine Değerlendirmeler (Mahalle, Cami- Mescit, Tekke-Zaviye, Han, Hamam, Kapı ve Vakıflar)	462
"Urfa Sancağı"nın Tanzimat Dönemi Coğrafya Kaynaklarındaki Genel Görünümü	492
Osmanlı Döneminde Urfa Ve Çevresinde Oğuz Damgaları	501
Osmanlı Döneminde Birecik'te Bulunan Oğuz Boyları	525

SEKİZİNCİ BÖLÜM: SEYYAHLARA GÖRE URFA

Osmanlı Dönemi Seyyahlar Gözüyle Urfa	534
İbrahim'in Havuzu'ndan İsa'nın Mendili'ne Oryantalizmin Edessa'sında Dini Eksen: 16.-19. Yüzyıl Avrupalı Seyyahların Gözüyle Osmanlı Urfa'sında Yahudi, Hristiyan ve Müslüman Kimliği Üzerine.....	544
Dr. Ernest Chantre'in Urfa Seyahatı 1881 Urfa	575

DOKUZUNCU BÖLÜM: GAYRİ MÜSLİMLER

Urfa Sancağında 1895 Ermeni Olayları.....	601
Şer'iyye Sicillerine Göre 19. Yüzyılda Urfa Kazâsı Ermenileri ve Sosyal Hayatları.....	617
Urfa Gayr-i müslim Mektepleri	633
Alman Misyonerliğinin Urfa'daki Faaliyetleri	657

ONUNCU BÖLÜM: KURTULUŞ MÜCADELESİNDE URFA

Çanakkale Cephesinde Şehit Düşen Şanlıurfalılar	684
Urfa'nın Fransızlar Tarafından İşgaline Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye'nin Tepkileri	698
Urfa'nın Kurtuluşunda Osmanlı Devleti'nin Rolü ve "Kurtuluş Destanımız"	711

Zaza Edebiyatında Bir Mihenk Taşı: Molla Osman Efendi ve Zazaca Mevlidi

Murat Varol*

Özet

İslam tarihi ve medeniyeti için önemli bir yere sahip olan Şanlıurfa, Zaza Edebiyatı için de ayrı bir öneme sahiptir. Zira Zaza Edebiyatının ikinci önemli eseri olan *Biyışa Pêxemberi* (Peygamberin Doğumu) isimli mevlidin müellifi, Şanlıurfa Siverek doğumlu Osman Efendi'dir. Siverek'in Kapıkaya (Bab) Köyü'nden olması nedeniyle de Osman Efendiyo Babij (Bablı Osman Efendi) olarak bilinmektedir. Osman Efendi, 1852 yılında Siverek Kapıkaya'da dünyaya gelmiş ve medrese eğitimini tamamlayıp icazet aldıktan sonra, uzun bir süre Siverek müftüsü olarak görev yapmıştır. *Biyışa Pêxemberi* (Peygamberin Doğumu) isimli mevlidini 1903 yılında yazmış; ancak mevlit onun vefatından dört yıl sonra, 1933 yılında Şam'da basılmıştır. Bu çalışmada; Urfalı bir âlim ve din adamı olan Osman Efendi'nin hayatı ve ilmî kişiliği hakkında bilgi verilecek, onun elimizdeki tek eseri olan Zazaca mevlidi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Edebiyat, Mevlit, Osman Efendi, Zazaca.

Giriş

Zaza edebiyatının yazılı tarihi, klasik eserler ile başlamaktadır. Zazaca'ya dair akademik çalışmalar çok daha eski bir tarihe dayansa da yazılı eserlerin başlangıcı 19. yüzyılın son çeyreğine denk gelmektedir. Molla Ahmed-i Xasi'nin 1892'de yazdığı ve 1899 yılında neşrettiği mevlit, Zaza Edebiyatı'ndaki ilk eser olma hüviyetine sahiptir. Bu ilk eserden çok kısa bir süre sonra, 1903'te yazılan ve bu çalışmanın konusu olan Osman Efendi'nin mevlidi ise, Zaza Edebiyatının ikinci eseridir. Klasik Zaza Edebiyatı bu iki eserden sonra uzun bir dönem durgunluk dönemi geçirmiştir. Molla Muhammed Ali Huni'nin 1971'de yazdığı mevlit, tam 33 yıl sonra 2004 yılında yayımlanmıştır. Molla Muhammed Muradan da 1980'li yıllardan sonra mevlidini kasetlere kaydetmiş, 2003 yılında yazılı bir hale getirerek yayımlamıştır. Molla Abdulkadir Muşeki ise 1992-1995 yılları arasında yazdığı mevlidini, 2001 yılında matbu olarak sadece Arap harfleri ile yayımlamış, bu mevlidin ilk transkripsiyonu ise 2017 yılında yapılarak Zazaca edebiyat ve folklor dergisi olan Vir'in ikinci sayısında yayımlanmıştır. Bir diğer isim olan Molla Kamil Pueği ise mevlidini 1999'da tamamlamış; ancak 2003 yılında yayımlamıştır. Son olarak da Bilal-Feqi Çolig 2012 yılında çocuklar için bir mevlit yazmış ve yayımlamıştır.

Klasik Zaza Edebiyatının tek siyer kitabı ise Molla Cuma Özusan tarafından kaleme alınmış ve 2009'da yayımlanmıştır. Klasik Zaza Edebiyatında muhteva ve şekil özellikleri

* Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, mvarol@bingol.edu.tr

bakımından klasik edebiyata uygunluk gösteren şimdiye kadar iki de divan yayımlanmıştır. Bunlardan birincisi Molla Abdulaziz Beki tarafından yazılan ve 435 sayfadan meydana gelen *Diwon Cebexçuri* adlı eseridir. İkinci divan da Molla Muhammed Kavari tarafından 2004 yılında neşredilmiştir. Özetle; Klasik Zaza Edebiyatında şimdiye kadar 7 mevlit, 1 siyer, 2 divan eseri bulunmakta; bazı dergilerde de zaman zaman gazel, kaside ve farklı tarzlarda klasik şiirler yayımlanmaktadır.

1. Osman Efendi'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği

Osman Esad Efendi, 1852 yılında Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Kapıkaya Köyünde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Hacı Eyüp Efendi, annesinin adı ise Emine Hanımdır. İlk eğitiminin ardından Siverek Müftüsü olan Zülfikar Zühtü Efendi'nin yanında eğitim alır. 1882 yılında icazet alır ve memuriyet hayatına başlar, bir dönem memurluk yapar. 1905 yılında Osman Efendi'nin de hocası olan Siverek Müftüsü Zülfükar Zühtü Efendi'nin ölümünden sonra Siverek müftüsü olur ve bu görevi yirmi dört yıl icra eder. 23 Mart 1929 yılında vefat eder ve Siverek'te defnedilir (Berz, 1995; Acarlar ve Guzeller, 2007; Kırcan, 2014).

Koyo Berz, Siverek Ulucamii İmamı Hacı Mahmut Özbucak'a dayandırdığı bilgilere göre; Osman Efendi, Bağdat'da üniversite okumuş ve Siverek'e geri dönmüş. Bir müddet Siverek'te kaldıktan sonra Mısır'a gitmiş, bu defa da Ezher Üniversitesi'nde okumuş ve tekrardan Siverek'e geri dönmüştür. (Berz, 1995)

Osman Efendi, halk arasında çok tanınan ve bilinen bir âlimdir. İnce ruhlu bir kişiliğe sahip olan Osman Efendi, çevresindeki insanlara yardım eden ve onları kırmamaya özen gösteren bir kişiliğe sahiptir. Osman Efendi aynı zamanda dinî konularda başvurulana ve fikirleri önemsenen biridir. Hutbe verirken veya vaaz ederken, Zaza dilini kullanmaya özen gösterirdi. (Berz, 1995)

2. Biyîşa Pêxemberî Adlı Eserin Yazılma Nedeni

Celadet Ali Bedirxan'ın *Havar*'daki yazısında Siverekli bir imam olan Molla Nezir'e dayandırdığı olaya göre; Hacı Yusuf adında biri, Türkçe bir mevlit yazar ve yayımlar. Hacı Yusuf Efendinin mevlidi halk arasında yaygınlaşır ve halk arasında, 'imamlık ve bilgelik dediğin böyle olur, sadece konuşmakla olmaz' sözleri dolaşmaya başlar ve bu sözler Osman Efendiye kadar gelir. Osman Efendi de der ki, 'eğer bilgelik mevlit yazmak ile oluyorsa, ben de bir mevlit yazayım' der ve yazar. Ancak Molla Nezir'e dayandırılan bir diğer ifadeye göre de, Osman Efendi, II. Meşrutiyet'ten beş yıl önce yani 1903'te bu mevlidi yazmıştır. Osman Efendi 1903'te yazdığı mevlidini, 1906 yılında yayımlanması için Diyarbakır'a gönderir; ancak mevlidi okuyabilecek kimse bulunmadığı için mevlit yayımlanmaz ve geri gönderilir. Bir dönem Pütürge kaymakamlığı yapan Faiz Beg Bedirxan azledildikten sonra İstanbul'a

dönerken, Osman Efendi'nin mevlidini yayımlatmak için yayına alır; ancak İstanbul'da da okuyacak kimse bulunamadığı için mevlit yayımlatılmaz.¹

3. *Biyîşa Pêxemberi* Mevlidinin Nüshaları

Osman Efendinin mevlidi, yazıldığı tarihten günümüze kadar birkaç defa yayımlanmıştır. Ahmet Kırcan, Osman Efendinin mevlidini ele aldığı yüksek lisans tezinde, Osman Efendinin mevlidine ait birçok elyazması nüsha bulunduğunu ve Celadet Alî Bedîrxan'ın yayımladığı nüsha hariç, dört elyazması nüshayı daha tespit ettiğini belirtmektedir (Kırcan, 2014: 87).

El yazmaları dışında Osman Efendi'nin mevlidi şimdiye kadar birkaç defa basılmıştır. Osman Efendi'nin mevlidi ilk olarak Celadet Alî Bedîrxan tarafından Havar neşriyatı olarak 1933 yılında Arap harfleri ile yayımlanmıştır.

Mevlit ikinci olarak 1985 tarihinde, Malmîsanij tarafından Latin harflerine transkribe edilmiş ve Hêvî dergisinin dördüncü sayısında yayımlatılmıştır. Celadet Alî Bedîrxan'ın 1933 yılında yayımladığı nüsha üzerinden mevlidin transripsiyonu yapılmıştır, bu aynı zamanda mevlidin Latin harfleri ile ilk baskısıdır.

Osman Efendi'nin mevlidi üçüncü olarak, 2007 yılında Diyarbakır Kürt Enstitüsü bünyesinde basılmıştır. Selîm Acarlar ve Mehmet Guzeller'in yayına hazırladığı bu baskıda, Arap harfleri ile Latin harfleri bir arada yer almaktadır.

Mevlit dördüncü bir nüshası Roşan Hayig'in tedarik ettiği ve Zazana dergisinin ilk sayısından sekizinci sayısına kadar –yedinci sayı hariç- her sayıda bir bölümünü yayımlandığı nüshadır. Bu nüshanın Çulçi Mustafa adında birinden temin edildiği bilgisi verilmektedir.

Mevlit dışında Osman Efendi'ye ait mülemma tarzında bir de şiir bulunmaktadır. Bu şiir, İstanbul Meşihat Arşivinde bulunmuş ve yayımlatılmıştır. Şiir Arapça, Türkçe ve Farsça dillerinde yazılmıştır (Kırcan, 2015: 55).

4. *Biyîşa Pêxemberi* Mevlidinin Bölümleri

Osman Efendi'nin Latin harfleri ile yayımlanan nüshalarında, eserin isimlendirmesinde farklılıkların olduğu görülmektedir. Malmîsanij'in Hêvî'de yayımladığı nüsha, *Biyîşê Pêxemberî* ismi ile yayımlanmıştır. Diyarbakır Kürt Enstitüsü'nün yayımladığı nüshada ise *Mewlido Dimilî (Zazakî)* adı kullanılmıştır. Roşan Hayig'in Zazana dergisinde yayımladığı nüshada *Biyayîşê Pêxemberi* adıyla, Ahmet Kırcan'ın yüksek lisans tezinde incelediği metinde ise isim olarak *Biyîşa Pêxemberi* şeklinde yer almaktadır.

¹ Söz konusu yazı Celadet Alî Bedîrxan tarafından Arap harfleriyle Kurmancca yazılmış olup, *Havar* dergisinin 23. sayısında yayımlanmıştır. Daha sonra bu yazı, Malmîsanij tarafından Latin harflerine çevrilmiş, bazı notlar eklenerek *Hêvî* dergisinin 2. sayısında “Zarê Dumilî û Mewlûda Usman Efendî” başlığıyla Kurmancca olarak yayımlatılmıştır. Son olarak söz konusu yazı Roşan Lezgîn tarafından Zazaca'ya çevrilmiş ve *Şewçila* dergisinin dördüncü sayısında “Lehçeya Dimilkî û Mewlûdê Usman Efendî” adıyla yayımlanmıştır. Bu bilgiler adı geçen yazıdan Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Bir diğ er husus ise yayımlanan bu Latin nüshaların beyit sayıları da farklılık arz etmektedir. Malmîsanij’in yayımladığı nüsha 196 beyitten olu  şurken, Diyarbakır Kürt Enstitüsünün nüshasında 205 beyit yer almaktadır. Ro  şan Hayig’in nüshasında 206, Ahmet Kırkan’ın hazırladığı nüshada ise 204 beyit bulunmaktadır. Mevlit sekiz bölümden olu  şmaktadır.

4.1. Birinci Kısım

Bu bölüm mevlidin giriş bölümü olup, salavat ve münacaat bölümü sayılmaktadır.

Bi namı wah  r   no ‘ard    azm  n

Ke ma dest kerd bi no girwedo reng  n (Kırkan, 2014: 101)

(Yerin ve göğün yaratıcısı olan Allah’ın adıyla, bu güzel ve hayırlı i  e ba  şladık)

4.2. İkinci Kısım

Bu bölümde mevlinin faziyetlerinden ve mevlit okutmanın öneminden bahsedilmektedir.

Ay cin   r   da bi Rebbu’l-‘alem  n

Lajek  ndo salih    ehl   yeq  n (Kırkan, 2014: 103)

(Alemlerin Rabbi olan Allah, Hz. Amineye; salih, kesin ve doğ  ru bilgi sahibi bir evlat verdi.)

4.3.     nc   Kısım

Bu bölümde kainatın yaratılması, Peygamberlik nurunun Hz. Adem’den Hz. Peygambere kadar bir silsile halinde ta  şınması konuları yer almaktadır.

N  rd   xo ra kerdb   n  ra Ehmed  

Ay n  r   ra xelq kerd ta Muhemmed   (Kırkan, 2014: 106)

(Allah, kendi nurundan Hz. Peygamberin nurunu ve sonrasında da onu yarattı.)

4.4. Dördüncü Kısım

Bu kısımda Hz. Abdullah ile Hz. Hatice’nin evliliğ  ne, Hz. Amine’nin Peygamber Efendimize gebe iken gördüğü bir rüya ve bu rüyanın yorumuna yer verilmektedir, Hz. Amine, hamileliğ  nin her ayında bir peygamberi rüyasında görmektedir.

Pa  t d   to ra va yeno laj  n teber

O bibo dinya di ra  t    peyamber (Kırkan, 2014: 109)

(Dünyaya bir erkek evlat getireceksin ve bu erkek evlat dünyada doğ  ruluğ  n timsali bir peygamber olacaktır dedi.)

4.5. Be  şinci kısım

Bu kısım mevlidin en uzun bölümüdür. Bu bölümde, Peygamber Efendimizin dünyaya geldiği gece, Hz. Amine'nin gördükleri, yaşadıkları anlatılmaktadır. Bu bölümün içinde aynı zamanda merhaba kısmı da yer almaktadır.

Merheba ti yê ricacî rûsiyan

Merheba dermanê qelbê nêweşan (Kırkan, 2014: 113)

(Hasta kalpli olanlara derman, kötü ve rezil durumda olanlara ricacı olan Peygamber, merhaba!)

4.6. Altıncı Kısım

Bu kısım, Peygamber Efendimizin mucizeleri ve Mirac'a yükselmesi konularını kapsamaktadır.

Hem bi engiştên îşaret aşmî ra

Kerd û aşmî bî dî felqey rew bira (Kırkan, 2014: 117)

(Ay'ı parmağı ile işaret ederek, onu iki parçaya ayırdı.)

4.7. Yedinci Kısım

Bu kısım bir önceki bölümün devamı niteliğinde olup, Miraç hadisesine devam edilmektedir.

Va: mirazê min îlahî an bi an

Êfû kerê nê ummetanê rûsiyan (Kırkan, 2014: 123)

(Ya ilahi, dileğim odur ki sen kötü durumda olan bu ümmeti affeyle.)

4.8. Sekizinci Kısım

Bu bölüm mevlidin son bölümü olup, dua bölümüdür.

Ey dima ti ummetê pêxemberî

Şa kerî ya Rebb ti roja mehşerî (Kırkan, 2014: 125)

(Ya Rab, Peygamberin ümmetini mahşer gününde sevindir.)

Sonuç

Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Kapıkaya (Bab) Köyünden olan Osman Efendi, Şanlıurfa'nın değerli ve kıymetli bir âlimi olmasının yanı sıra, aynı zamanda Zaza Edebiyatı için de kıymetli bir şahsiyettir. Zazaca yazılan yedi mevlit içerisinde, farklı bir bölgeden olup da Zazaca mevlit yazan tek şahsiyet Osman Efendi'dir. Diğer altı âlim Zazaca'nın merkez bölgesinde yaşamış ve eserlerini bu bölgenin dil özelliklerine göre yazmışlardır. Osman Efendinin de Siverek bölgesine ait dil özelliklerine göre yazdığı mevlit, oldukça sade ve anlaşılır bir dile sahiptir. Osman Efendi yaşadığı dönemde saygı gören, sevilen, fikirlerine

önem verilen, ilim makamı bir âlimdir. Hem yaşadığı dönemde hem de günümüzde onun bu değerli şahsiyeti varlığını devam ettirmektedir.

Kaynakça

- Acarlar, S., Guzeller, M. (2007), *Mewlido Dimilî (Zazakî)*, Diyarbakır: Diyarbakır Kürt Enstitüsü.
- Berz, K. (1995), *Namdarê Sêwregi*, Stockholm: İremet Yayınları.
- Bilal-Feqi Çolig (2012), *Mewlidê Peximbêr Qey Tutonê Zazon*, İstanbul: Diwan Yayınları.
- Kırkan, E. (2014), *Mewlîdê Usman Esad Efendîyo Babijî: Bîyîşa Pêxemberî*, Artuklu Üniversitesi/Yaşayan Diller Enstitüsü/Mardin. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Kırkan, E. (2015), “Usman Esad Efendî û Mulemmaya Ci”, *Şewçila*-14, s. 54-58.
- Malla Abdulqadir Muşeki (2016), *Mewlidê Nebi*, *Vir*-2, s. 7-30.
- Mela Aziz Beki (2015), *Diwon Cebexçuri* (Ed. Murat Varol), İstanbul: Bingöl Üniversitesi Yayınları.
- Mela Ehmedê Xasi (1899), *Mewlid-i Nebiyyi El-Qureyşi*, Diyarbakır: Litografya Matbaası.
- Mela Kamil Puexi (2003), *Mewlidi Nebi*, İstanbul.
- Mela Mehamed Elî Hunî (2014), *Mewlid*, İstanbul: Vate Yayınevi.
- Mela Muhammedê Kavarî (2004), *Dîwanê Muhammedê Kavarî*, Diyarbakır.
- Mela Mehamedê Muradan (2003), “Mewlidî Zazakî”, *Vate*-19, s.18-32.
- Milla Cimayo Babij (2009), *Sîyerê Nebî*, İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- Osman Efendiyo Babij (1933), *Biyîşa Pêxımbêrî*, Şam: Hawar Neşriyat.